

aquesta tarima reflectia la fragilitat vital, rodejada d'un gran espai buit, l'escenari del Lliure, significació de la nostra existència més absurdament beckettiana.

En conclusió, Anatoli Vassíliev, tal com veiérem fa uns quants anys amb l'espectacle *Les lamentacions de Jeremies*, torna a presentar un muntatge avantguardista, encara que ara la proposta és ben diferent, en ajuntar de manera molt equilibrada el gest de la crueltat d'un Antonin Artaud amb el distanciament de Bertolt Brecht, tot mostrant un crit de dolor sobre l'ésser i el fet de viure en societat.

PARADOXES NUCLEARS

Francesc Foguet

Els físics, de Friedrich Dürrenmatt. Traducció catalana de Marc Rosich. Direcció: Matias Marcé. Intèrprets: Jordi Andújar, Jaume García, Gemma López i Tono Saló. Dramatúrgia: M. Marcé i M. Rosich. Escenografia: Beti Alemany, Bàrbara Glaenzel i Raimon Rius. Il·luminació: M. Marcé. Teatre Tantarantana, 6 d'octubre de 2005.

Les sales alternatives continuen essent els espais més dinàmics de l'escena catalana actual. Tot i les dificultats econòmiques que han de superar, a despit d'un cert desinflament dels darrers anys, les seves programacions miren d'incorporar noms destacats de la dramatúrgia universal (clàssica i contemporània) i, de tant en tant, ofereixen una oportunitat a companyies i dramaturgs catalans (joves). A més de ser uns fogars extraordinaris d'activisme teatral, on es formen professionals i públics diversos, les alternatives s'empesquen cicles, lectures, festivals i projectes originals, moltes vegades per atreure espectadors fidels i per donar nova vida a una situació incerta, sempre pendent de pressupostos i subvencions insuficients i de mitjans de treball precaris, factors que sovint condicionen molt el resultat dels muntatges.

Amb motiu de l'Any Mundial de la Física, la Societat Catalana de Física, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, es proposà d'estrenar un text que plantegés una reflexió sobre la moral dels científics i l'ús (o abús) que es pot fer del coneixement. La suma de complicitats entre la companyia Teatre d'Incertesa i la Societat Catalana de Física ha fet possible l'estrena d'*Els físics*, de Friedrich Dürrenmatt, al Teatre Tantarantana. La tria és un encert rotund: *Els físics* (1962) és un text brillant que, amb el record de la Segona Guerra Mundial encara ben viu, s'escau com l'anell al dit al propòsit de reflexionar sobre la deontologia científica i les conseqüències que pot tenir la recerca en l'àmbit de la física. Les solucions de dramatúrgia i escenificació del text, en canvi, han acusat l'economia de mitjans (reducció de la nòmina de personatges, duplicació de papers, modificacions textuais, etc.) i han tendit a enterbolir la claredat de farsa i paràbola de l'original.

Els físics és una farsa que no permet cap treva per al relaxament de la intel·ligència de l'espectador. Es construeix com una suma de paradoxes satíriques, encobertes en una comèdia de misteri, d'intriga, d'espies i un vodevil de tonalitats fosques, nuclears, radioactives. Les paradoxes fan avançar l'evolució d'una història que genera un discurs ideològic profund, una reflexió de fons sobre la deontologia dels físics, sobre les repercussions tràgiques d'una pràctica professional

d'alt risc, no per la ciència mateixa, sinó per la responsabilitat ètica que implica l'aplicació dels coneixements científics amb finalitats fatals per al futur de la humanitat. El pensament científic —el pensament a seques, sense adjectivacions— no és mai innocent i pot arribar a ser irrevocable. La folia representa una fugida provisòria, sobretot si és simulada, fingida. Representa una covardia o un acte d'heroisme?

El físic Möbius es reclou en un manicomi —metonimitzat a escena— amb la pretensió oculta que les seves descobertes genials no signifiquin la pèrdua catastròfica de la humanitat. Möbius pensava trobar a la casa d'orats una possibilitat única de passar desapercbut, de continuar pensant en llibertat i en secret. Paradoxalment, tanmateix, el manicomi, refugi de llibertat, acaba per convertir-se en una trampa i en un presidi. Els seus dos companys de bogeria, Newton i Einstein, tampoc no són allò que aparenten: en realitat, es tracta de dos prestigiosos físics que

*Gemma López, Jordi Andújar, Jaume García i Tono Saló,
intèrprets d'Els físics, de Friedrich Dürrenmatt.
(Manel Zardain)*

treballen per als serveis secrets dels seus països. Quan tots tres reconeixen la impostura, Möbius intenta de convèncer els seus col·legues que evitin de caure en el servilisme dels sistemes polítics per als quals treballen i que, per amor a la física, romanguin al sanatori psiquiàtric i continuïn fent-se passar per folls.

L'estructura d'*Els físics* s'edifica sobre el clàssic presentació-nus-desenllaç, en una trama que es precipita implacable com una equació matemàtica i que reposa sobre el número 3, emprat com una deducció lògica: 3 bojos, 3 assassinats, 3 infermeres, 3 físics, 3 teories, 3 fracassos. La història és pensada fins a les darreres conseqüències, a partir de la racionalitat més absoluta, però al final hi intervé l'atzar tràgic, paradoxal, grotesc. Malauradament, la interpretació tirant a exagerada dels personatges dels físics, que vol copsar-ne el to de farsa, no troba el punt d'equilibri ni els matisos suficients per evidenciar aquest procés, fer eficaç l'element grotesc i contenir-ne els excessos. Algunes solucions escèniques entorpeixen, de més a més, l'exposició diàfana d'una història que no deixa de ser ben clarividient.

La figura mítica de Salomó (el coneixement científic pot convertir-se en una riquesa àuria) no és pas anecdòtica: està en la base de la reflexió sobre l'ètica científica. Salomó, com Newton o Einstein, com Prometeu, gosa desafiar els déus i acaba en la misèria més inhumana. L'apel·lació a Salomó és l'escut que té Möbius per simular la seva demència, però també és un punt de referència simbòlic dels límits del coneixement. Què devia pensar Einstein l'endemà de l'esclat de la primera bomba atòmica? Això vol dir que la física —la més avançada de les ciències— ha d'aturar el seu progrés? El pensament ha de tenir en compte les conseqüències de tot allò pensat? Fins a quin punt ha de volar en llibertat? El progrés de les ciències s'ha de fer a qualsevol preu? Pot dur la perversió del coneixement científic a la destrucció de la humanitat?

La lògica inexorable dels fets, dictada pels mateixos físics, condueix a un desenllaç en què, després d'un fals —esperançador— final, arriba l'imprevisible, el sùmmum del grotesc: la força imparable de la inèrcia del capitalisme sense escrúpols que representa l'ambició desmesurada de la doctora Von Zahnd, veritable *deus ex machina* del mecanisme paradoxal. La seva intervenció demostra també les contradiccions del pensament lògic. La tragèdia de Möbius és comprovar que totes les seves accions han corroborat el temor que tenia sobre les conseqüències nefastes dels seus descobriments. La lluita de Möbius, la seva simulació fingida, no ha servit de res? Pren cap sentit l'assassinat de la infermera Mònika? Hauria pogut sobreviure en el món real tangible? O s'hauria tornat foll del tot? Sense saber-ho, no es crea la seva presó? Al capdavant, la seva renúncia personal del món —l'èxit, la família, l'amor— no és una dedicació delirant a la física? Supèrbia, desamparança o humilitat?